

Egységes információs rendszer tervezete az NSZK-ban

Das Informationsbankensystem. Bd.1-3. Köln - Berlin etc.
Heymann.

1.Bd. Bericht der Interministeriellen Arbeitsgruppe beim
Bundesministerium des Innern an die Bundesregierung. 1971.XVI,
158 p.

2.Bd. Materialband. /Gutachten, Empfehlungen, Stellungnah-
men./ 1971, XIII, 418 p.

3.Bd. DAHLBERG, I.: Literatur zu den Informationswissen-
schaften. Annotierte Auswahlbibliographie internationaler Fach-
literatur 1960-1971. 1972, XLI, 472 p.

A Német Szövetségi Köztársaság belügyminisztériumánál a kormány-
zat és az államigazgatás strukturális reformjára vonatkozó kormányha-
tározat értelmében információbank-rendszer létrehozásának előkészíté-
sére 1970 áprilisában tárcaközi munkabizottságot hoztak létre. A kü-
lönféle kormánysszerveket képviselő tizenöt tagból álló bizottság mun-
káját husz fős szakértői gárda segítette. Az interdiszciplináris jel-
legű tárcaközi munkabizottság tagjai között voltak közgazdászok, jo-
gászok és egy-egy fizikus, matematikus mérnök, valamint könyvtári és
tájékoztatási szakember is.

Tevékenységükről 1971 májusában jelent meg összefoglaló /a ja-
vaslatokat és a koncepciót is tartalmazó/ jelentés, majd 1971 novem-
berében a jelentést megalapozó, az egyes kérdésekben továbbmutató
szakértői véleményeket, ajánlásokat és állásfoglalásokat, 1972 ápri-
lisában pedig az 1960-71 közötti időszakban megjelent és a jelentés
elkészítésekor figyelembe vett, válogatott nemzetközi szakirodalom
annotált bibliográfiáját is kiadták.

A munkabizottság tevékenységét tizennyolc pontból álló probléma-
felvetés alapján végezte. Az érintett témák:

- szükség van-e minden szakterületet és társadalmi tevékenysé-
gi területet magában foglaló információrendszer, mint egységes rend-
szer létrehozására;
- ez a rendszer kizárólagosan a publikált információkat tartal-
mazza-e vagy terjedjen ki a csak bizonyos körök által hozzáférhető
információkra is, illetve milyen hatást fejt ki egy ilyen rendszer a
tájékoztatás egészére /tömegtájékoztatás stb./, nem jelent-e majd bi-
zonyos előnyöket egyes csoportoknak, személyeknek;
- a szervezeti, titkossági problémák megoldhatók-e;
- milyen elvek alapján és ki válogassa a rendszerbe kerülő in-
formációkat;

• a rendszer munkája, a rendszer munkájában résztvevő egységek tevékenysége koordinálható-e az önálló egységek érdekeinek csorbitása nélkül, de az igényeknek megfelelő rugalmasság biztosításával;

• elérhető-e az egyes résztvevő információs rendszerek, ezen belül a műszaki megoldások kompatibilitása, az egymással versenyben álló elektronikus adatfeldolgozási hardware és software cégek versenyzési lehetőségeinek biztosítása mellett;

• vizsgálható-e az információbank-rendszer gazdaságossága, hatékonysága, milyen alternatívák lehetségesek;

• megőrizhetik-e a rendszerben résztvevők közvetlen nemzetközi kapcsolataikat is;

• milyen legyen az egységes rendszer szerkezete /részszerkezetekre való felosztásának alapelve/;

• előnyt jelent-e az egységes rendszer létrehozása, vagy az egyidejűleg létező több információs rendszer versenye inkább vezet-e a hatékonyság emeléséhez?

A fenti kérdésekre adott válasz alapelve a következőképpen foglalható össze:

•• célszerűnek látszik egy, az ismeretek és a társadalmi élet teljes területére - államigazgatás, nemzetgazdaság, tudomány, technika - kiterjedő információbank-rendszer létrehozása;

•• ez a rendszer egyidejűleg és egyaránt biztosítsa a megfelelő tájékozódást egyéneknek és szervezeteknek /jogilag szabályozott esetekben az egyéni érdekek és a titkosság figyelembevételével/;

•• a rendszer alapja a jelenleg is az információval foglalkozó szervezetek önkéntes együttműködése legyen, az egyes szervezetek önállóságának megtartása mellett, de úgy, hogy a munkamegosztással, valamint a vezetés egyes közös kérdéseivel egy központi szerv foglalkozzon.

A szakosított vagy tevékenységi területek szerinti bontásban működő információbankokat és az ezekhez való hozzáférést biztosító szervezeteket ebben az elképzelésben egy felsőbb szintű szerv, a DKI - Deutsche Kommission für das Informationsbankensystem - fogná össze.

Ennek a koncepciónak megfelelő információbank-rendszer létrehozásakor biztosítani kell az egyéni és állami érdekek védelmét, ki kell zárni a rendszer jogtalan vagy rosszindulatú felhasználásának lehetőségét, tanulmányozni kell és meg kell oldani az adatszerkezetek, valamint a technikai rendszer kompatibilitási problémáit kötelező jellegű egységesítési, sőt szabványosítási szinten is, ki kell dolgozni az információszelektálás és -feldolgozás egységes irányelveit, gondoskodni kell a megfelelő szakképzettségű munkaerőről /oktatási és továbbképzési szinten is/, biztosítani kell /elsősorban állami költségvetésből/ az egységes rendszer létrehozásával járó többletköltségek fedezetét.

A feladatok megoldása /teljes körű, üzemelő információbank-rendszer létrehozása/ 10-20 évet vesz igénybe. Kísérleti és demonstrációs szintű project-ek 2-3 éves üzemeltetése során szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján kerülhet sor a fejlesztést, a rendszer kiépítését irányító DKI létrehozására, leghamarább 1974-75-ben.

A munkabizottság vizsgálódásainak széles körű jellegét már az alapfogalmak definíciói is előrevetítik:

- az "információ" fogalma nemcsak adatokat, hanem a különböző szöveges dokumentumokat, sőt filmeket, hangszalagokat stb., illetve az azokon rögzített ismereteket is magában foglalja;

- ezért is használják az "adatbank" kifejezés helyett az "információbank" kifejezést;

- valamint az "információ" szó hangsúlyozásával ki akarják emelni a fogalom aktív jellegét /azaz azt, hogy a létrehozandó rendszer elsődleges célja a megfelelő tájékoztatás és tájékozódás lehetőségeinek biztosítása/.

A problémafelvetés alapján 15 pontban kidolgozott célkitűzések és ezek indokolása ad szilárd keretet a részletesen kifejtett koncepcióhoz. E szerint az egységes információbank rendszert ki kell alakítani. Elsősorban azért, mert a gyakorlati életben egy-egy döntésnél egyformán szükség lehet különböző eredetű információkra, valamint ugyanazokat az információkat a társadalmi tevékenység egymástól távol eső területein is igényelhetik: az információk ilyen összetársadalmi méretű áramlását csakis egy egységes rendszer biztosíthatja.

Az ésszerűség és célszerűség azonban kötelezővé teszi az információknak a rendszerbe való bekerülésük előtti válogatását /ez viszont különböző manipulációk veszélyét hordozza magában/. A hatalmas volumenű munka folytatása csak megfelelő munkamegosztás alapján lehetséges: így az információbank-rendszer - a koncepció szavaival - mérsékelt decentralizált rendszer kell, hogy legyen. Ez azt jelenti, hogy az egyedileg irányított és tevékenykedő szervezetek a munkamegosztás és együttműködés biztosítása érdekében bizonyos vezetési feladatok megoldását egy központi szervre /DKI/ bízják. Ezzel el lehetne érni, hogy a rendszer rugalmas és gazdaságos legyen, ne alakuljanak ki információs munkával túlterhelt /vagy az információt öncélúan a maguk hatáskörébe gyűjtő/ szervezetek, másrésztől ne alakulhasson ki olyan, nehezen működő központi szerv, amely túlzott adminisztrációjával csak akadályozná a rendszer munkáját.

A szervezetben részt vevő egységek munkaterületeinek /profiljainak/ körülhatárolását valamely egyértelműen alkalmazható osztályozó rendszernek kellene biztosítania. Ilyen rendszer azonban jelenleg még nem létezik /sem a tizedes osztályozási, sem a jelenlegi teaurusz-rendszereket nem tartják erre alkalmasnak a koncepció kialakítóit/. Az osztályozási rendszer kidolgozásának azonban nem elvont, elméleti osztályozási, hanem pragmatikus alapon, a jelenlegi helyzet tanulmányozásából kell kiindulnia. Elutasítják bármiféle merev, "felülről kényszerített" osztályozási rendszer alkalmazását, mert ezáltal az információbank-rendszer rugalmassága csökkenne vagy szűnne meg.

A szervezeti felépítés elképzelése szerint egy-egy szakmai profil /vagy államigazgatási, társadalmi tevékenységi funkció/ területén un. vezetőszerzet /Leitstelle/ kellene kialakítani, és ezek fognák össze a hozzájuk hálózatosan vagy hierarchikusan csatlakozó információbankokat. A szervezeti modell alapja a már kialakult helyzet figyelembevételével. Így például lehetséges, hogy a vezetőhely egyetlen-egy információbank csatlakozását biztosítja a rendszerhez - például a Kina-kutatás területén - vagy több, egymással hálózatos kapcsolatban lévő információbankét - jelenleg például a társadalomtudományi információbankok kapcsolódnak ily módon - illetve az azonos szinten egymáshoz nem kapcsolódó, csak hierarchikusan összefogott információbankokét - jelenleg a közlekedési információ területén működik ilyen rendszer. Az így kialakított vezetőhelyek tartoznának, körülírt és szabályozott módon a DKI-hoz.

A DKI fontosabb gyakorlati feladatai:

- a profilok kijelölése, a munkamegosztás szabályozása;
- az eljárások /adatrögzítés, adattárolás, adatszolgáltatás/ egységesítése;
- az egyéni és titkossági érdekek védelme;
- káderproblémák megoldásának elvi, módszertani irányítása;
- finanszírozási problémák megoldására javaslatok készítése és közvetlen finanszírozás;
- az információhoz való hozzáférést biztosító szervezetek kialakítása;
- együttműködés tömegkommunikációs szervezetekkel;
- az információbank-rendszerrel kapcsolatos kutatási és fejlesztési munka elősegítése és folytatása.

A mindenki számára helytől és időtől függetlenül egyenlő hozzáférés lehetőségének biztosítása technikai felszerelést kíván /a térbeli távolság nem lehet akadály, hátrány az információ igénylőjére nézve/. A hálózathoz csatolt minden egyes végberendezés körül azonban olyan szervezetet kell felépíteni, amely segíti az információk kérdések megfogalmazását /csak így lehet az egyenlő hozzáférést elvben is biztosítani/. Ezért a technikai felszereltségen kívül igen fontos feladat ezeknek a helyeknek a széles körű szakképzettséggel rendelkező munkaerővel való ellátása.

A koncepció a továbbiakban részletesen foglalkozik az adatvédelmi, a jogi, a személyzeti, az elektronikus adatfeldolgozás alkalmazásával, az adatfelvétel egységesítésével és az információ készenlétben tartásával kapcsolatos problémákkal. A finanszírozásra vonatkozóan megemlíti, hogy a kérdésnek négy oldala van:

- a DKI finanszírozása - össztársadalmi feladatot lát el, ezért az állami költségvetés biztosít keretet részére;

• a szak-információbankok /a rendszer legkisebb egységei/ finanszírozása - a rendszer kialakításának szakaszában az állami költségvetésből, később, bizonyos mértékben a felhasználók hozzájárulásaiból, használati díjból látható el: az állami költségvetésből származó rész célszerűen a DKI bevonásával jusson el ezekre a helyekre;

• az információbank adataihoz nyilvános hozzáférést biztosító intézeteket az állami költségvetés finanszírozza, a vállalatoknál, magánszemélyeknél lévő végállomások működtetési költségeinek fedezése ezek feladata - átmeneti megoldások is lehetségesek;

• általános politikai, oktatási, információpolitikai és egyéb szempontokat figyelembe véve, a rendszer használati díja nem lehet egyseges, hanem megfelelően árnyalt, de teljesítmény- és költség-orientált díjtételeket kell kidolgozni.

Semmi esetre sem lehet azonban arra törekedni, hogy a felhasználók ellenszolgáltatásai a rendszer felépítésével, működtetésével kapcsolatos költségeket fedezzék.

A második kötetben található, a koncepciót alátámasztó szakértői vélemények, javaslatok, állásfoglalások által érintett témák:

• tájékoztatási rendszerek az NSZK-n kívül, illetve nemzetközi vagy nemzetek fölötti szervezeteknél - összefoglaló értékelés;

• statisztikai adatbank, mint az NSZK államigazgatási információrendszerének része;

• adatinformáció az NSZK-ban;

• könyvtár és az információbank rendszer;

• jogi, valamint a sajtónál és rádiónál működő információbankok;

• osztályozási problémák;

• gépesítés;

• szakképzés.

Részletesen elemzik az UNISIST és az OECD információpolitikai tárgyu ajánlásait is.

Végezetül az NSZK öt nagy számítástechnikai-távközlési cégének a koncepcióval kapcsolatos állásfoglalását tartalmazza a második kötet.

A mű harmadik kötete 5734 irodalmi hivatkozást tartalmazó, indexekkel ellátott, annotált szakbibliográfia.

Schiff Ervin